

education területén MA diplomát szerezni. A képzés alakításában és annak tanításában is komoly szerepet játszanak David Davis és Cecily O'Neill, a képzés vezetője Carmell O'Sullivan, aki szakértője a fogyatékos gyerekek folytatott drámamunkának. A tematikában azonban ez egyáltalán nem látszik, a modulok az alapvető drámapedagógiai elméletre és gyakorlatra épülnek. Az első modul a tanítási dráma alapvető formáit és iskolai alkalmazásának lehetőségeit mutatja be: a tanári szerepbelépéstől a dráma nyelvoktatásban való alkalmazásáig sok mindent felsorolnak a tematikában. A második modul erősen épít Dorothy Heathcote elméleti munkásságára, mintha itt a gyakorlat elméleti továbbfejlesztése lenne a cél. Ezt a képzést egyértelműen külföldi diákok részére alakították ki, a tanított egységeket nyári egyetemi képzési formában oktatják, az elméleti anyagokat elektronikus formában küldik meg az év folyamán. A képzést nappalisként egy év alatt lehet elvégezni, de a két- és a hároméves variáció is választható.

Elképzelhető, sőt valószínű, hogy a fent leírt képzések mellett vannak még mások is az Egyesült Királyságban – angol ismerőseimnél érdeklődtem, de ők sem tudtak ezeken kívül másokat mondani.

Az, hogy amit az első körben találtunk, az nem tudom, hogy mit tükröz. Hogy mire van fizetőképes kereslet? Esetleg valamilyen trend van a háttérben? Az iskolai drámaoktatás helyett a közösségi színházcsinálás a jövő? Az is lehet, hogy egyre kevésbé differenciálnak az oktatók abban, hogy a színház eszközeit miként lehet különböző célok érdekében alkalmazni...

Talán a fenti felsorolás arra is jó lehet, hogy átgondoljuk, hogy minket mi érdekelne jobban, hova jelentkeznénk, ha éppen megtehetnénk. (És igen: a tandíjakat nem hasonlítottam össze...)

Internet-címek a képzésekre vonatkozó részletekkel (a címek letölthetők a www.drama.hu oldalon a DPM rovatból):

Central School of Drama:

<http://cssd.ac.uk/content/course-detail-ma-applied-theatre-drama-community-and-drama-education>

Goldsmiths London: <http://www.gold.ac.uk/pg/ma-applied-drama/>

Royal Holloway:

[http://www.rhul.ac.uk/dramaandtheatre/prospectivestudents/postgraduate/taught/maintheatre\(applieddrama\).aspx](http://www.rhul.ac.uk/dramaandtheatre/prospectivestudents/postgraduate/taught/maintheatre(applieddrama).aspx)

Winchester és Trestle: <http://www.trestle.org.uk/pl253.html>

Trinity Saint David:

<http://www.trinitysaintdavid.ac.uk/en/courses/postgraduatecourses/madramaandeducationcontextandpractice/>

Warwick University: <http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/wie/courses/postgraduate/higherdegress/drama/>

Trinity College: <http://www.tcd.ie/Education/courses/drama.php>

Felkészülés a nevelési feladatokra

– dramatikus technikák a pedagógusképzésben –

Trencsényi László

Jelen kurzus programjának kialakítását a Miskolci Egyetemen kezdtem (első információit közreadhattam az OKKER kiadónál 2002-ben megjelent Nevelési és iskolaelméleti gyakorlatok című kötetben), majd kipróbálhattam, fejleszthettem, gyarapíthattam több felsőoktatási intézményben, ahol rövideb-hosszabb ideig taníthattam (OR-ZSE, Eszterházy Károly Főiskola pesti tagozata, Wesley János Főiskola). Végleges formáját az ELTE PPK Alkalmazott Neveléseméleti Tanszékén nyerhette el (erről beszámolhattam a Módszertár felsőfokon című, az Új Helikon Bt. kiadta kötetkében, 2008-ban). Jelen formájában a korán befagyasztott Bolognai-típusú tanárképzés egyik emlékműve.

Kulcsszavak:

- önismeret-pályaismeret
- iskolafelfogások
- tanári szerepvállalások-megvalósítások
- család és iskola
- család és társadalom
- társadalom és iskola
- közösség, módszerek, befogadás, tapintat

Módszerek:

- kreatív játékok
- rögtönzéses dráma
- filmelemzés
- beszélgetés
- önálló reflexió
- önálló kutatómunka

Eszközök:

Filmek:

- Rózsa János: Csók, anyu
- Pásztory János: Nevelési központok
- Prizma. Iskola – másképp?, televíziós riportműsor, 1994
- Moharos Attila: S immár itt vagyok..., dokumentumfilm (1999)
- más, gyerekekről szóló játék- és dokumentumfilmek

Feladatkartyák

Ellenőrzőkönyv-gyűjtemény

Interaktív internetes kapcsolat a tanár és a hallgatók között

A feladatsor egy féléven át határozza meg a tanulási folyamatot. A hallgatók félév végén portfóliót adnak be, melyben egy-egy feladathoz rendelve számot adnak fejlődésükről, reflexióikról.

Közmegegyezés születik az első órán, hogy összesen öt feladat reflexiója a minimális elvárás. De ezt az ötöt a hallgatók választhatják.

A feladat? Ehhez tartozik a „csettintés” fogalma. Ez azt jelenti, hogy ha a játékok, a tárgyalás során a tanár, illetve bármelyik hallgató érdeklődését kiváltó mozzanat esetén „csettint”, nos, az feladatgeneráló mozzanat, felkerül a listára, amelyből a hallgató választhat. Egy félév során 20-25 „csettintés” szokott elhangozni, ennek, megfelelően szóródik a feladatok választása is, de ez nem baj: minden út Rómába vezet, a pályára készülő fiatal értelmiségi reflexiói önmagára, szakmájára. (Vannak jellegzetesen sokak által választott „csettintések” is.)

1. óra

Bemutatkozunk

A hagyományos bemutatkozó memórijáték változata. Mindenki a csoport által körben többször megismételt utóneve (akár beceneve) mellé egy alliteráló jelzőt mond, olyat, amelyet saját pedagógustulajdonságaként vállal.

A rögtönzött feladatmegoldás változatos szóalálmányokat szül. Ez a készlet alkalmas további elemzésre – túl azon, hogy beindítja a csoportfolyamatokat, egyáltalán személyesen megszólíthatóvá teszi az addig egymás előtt is ismeretlen hallgatókat. A megbeszélés – a fogalomhalmaz elemzése – során először szó esik a „kakukkfiókákról” (van-e olyan jelző, amelyiknek pedagógustulajdonságként való említése szokatlan, furcsa). Ilyenkor a szótulajdonos is megvédheti jelzőjét (pl. Géza, a „gazember”, Dénes, a „dagi”). A többiek is szólhatnak, érvelhetnek ellene-mellette, a tulajdonos lecserélheti szavát. (A bemutatkozás során is előfordulhat, hogy valaki nehezen talál jelzőt, ilyenkor a többiek segíthetnek, és az is érdekes, hogy melyik jó tanácsot fogadja el, vállalja a tanácstalan hallgató, s melyiket utasítja el – pl. Janka, a jószívű vagy Janka, a jelentős.) Magam is részt veszek a játékban, az én „próbám”, hogy utolsóként végig tudom-e mondani a listát. Jobbára *László, a lelkesítő* öndefiníciót szoktam mondani, de voltam már *Trencsényi, a tamáskodó* is.

Ugye világos, a beszélgetés során a kongruencia kerül középpontba, a Rogers-i „használd az Énedet mint eszközt”, szemben a XIX. századi kategorikus imperativussal („A tanárnak az osztályterembe lépve meg kell tagadnia önmagát”).

Ezt követően ezzel a korrigált fogalomhalmazzal dolgozunk, csoportosítgatjuk őket, melyek összeillő, melyek különböző magatartásra utaló jegyek, van-e skála dinamika szerint. Az egyes szerepeknek a nevelőtestületben, tanári szobában való rendszerré szerveződéséig juthatunk el. (Jó, ha van egy tantestületben *Piri, a precíz, Szilvia, a szétszórt* stb. Miért?)

Csettintések:

- Ki-ki fejtse ki saját szerepjegyt!

- Egy-egy „védőbeszéd” mások extrémnek bizonyult szerepjegyével.
- Saját tanári példaképem, mintám a neveléstörténetből.
- Tízfős tantestület összeállítása e szerepekből – igazgatóként, egy képzeletbeli iskolában, indoklással.

2. óra

Filmnézés

Bár az előző órán már tantestületté alakultunk, most mégis késleltetjük tanári szerepeink gyakorlását. Meg kell ismerni növendékeinket. Ehhez segít a film, a *Csók, anyu*.

Egy óra nem elég a filmhez. Ha jól állítjuk be, akkor annál a drámai jelenetnél ér véget az óra, amikor hazatérve az anya megtudja, hogy anyja meghalt, lánya öngyilkos lett.

Csettintés:

- Vajon mi lesz a film vége?

3. óra

A film befejezése és megbeszélések

Kérdések:

- Milyen gyerek is ez a Peti? (SWOT Petiről)
- Mi jellemzi a családot? (SWOT)
- Mi történhetett velük 5 év múlva? 20 év múlva?
- Az osztályfőnök magatartása.

Kormagyarázat: A kései Kádár-kor, a megkapaszkodás és a lecsúszás kezdete, ára (önkizsákmányolás) – a részeges szomszéd családja és a Kalmár-család egybevetése.

Az utolsó történelmi pillanat, amikor még egymás mellett laknak.

Döntés arról, hogy kinek a sorsát követjük. Értelmszerűen Petire „játszunk”, de Mari is felmerülhet.

Csettintések:

- Mi a hasonlóság és mi a különbség a film történelmi kora és a mai kor emberi viszonyai, családképe stb. között?
- A történet folytatása 5 év múlva.
- A történet folytatása 20 év múlva.
- Ha a Kalmár-család a megkapaszkodottak családja, akkor olyan film keresése, amelyik a leszakadók-ról szól – így teljes a társadalmi tabló.
- Osztálytárskeresés.

4. óra

Osztálytársak és esélyek

Moldova György Kettősverseny című szatírjájának felolvasása, elemzése.¹

Alkalom a nevelhetőség kérdéseinek tisztázására, a genetikai-biológiai korlátok és a társadalmi-kulturális korlátok viszonyáról. Hiába „hegedűkező” Jánoska, a kézbesítő fia, nem lehet zenész, csak utcaseprő, míg az „írógépkészűnek” született Annuciáta, számára rafinált hangszert találnak kis a pártfogók.

Az esélyegyenlőség kérdése van terítéken.

Csettintés:

- Újabb javaslatok gyűjtése.

5-6. óra

További osztálytársak keresése.

Felvetődött személyek:

Moharos: *S immár itt vagyok* című filmjének székelyföldi cselédgyereke (a kapcsolódó gyermeki jogok kerülhetnek megtárgyalásra: jó-e Leventének, ha ebből a boldog tudatlanságból, állatai közül kiemelik s beavatják a XXI. századi kultúrába?)

- Az *Utolsó padban* című film (forgatókönyv Halasi Mária, rendező Kende Márta) Lakatos Katija
- Bálint Ágnes *Szeleburdi családjának* gyerek tagjai

¹ Megjelent: Trencsényi (szerk.): Korok, gyerekek, nevelők. Szöveggyűjtemény. OKKER. 1997. Budapest

- *A varázsló* című filmből (forgatókönyv Török Sándor-Tóth Eszter, rendező Palásthy György) Gyuszi-ja (robot- és eredeti formában)
- *A Mézga család* gyerekhősei, más animációs filmek hősei, más filmek, irodalmi művek gyerekhősei²
- Karinthy *Tanár úr kérem*-jének gyerekalakjai
- *A Moszkva tér* című Török Ferenc-film Kiglere (gyerekkorában)
- A Koltai Róbert-film (*Sose halunk meg*) Imije gyerekkorában

Döntés a befogadásokról. Szó esik a heterogén társadalmi és kulturális összetételű osztály sajátosságairól, érvek és ellenérvek a komprehenzív iskola mellett.³

Csettintések:

- Jellemzések, érvek egy-egy tanuló befogadása mellett.⁴
- Karinthy kapcsán: Van-e különbség a Tanár úr kérem iskolája és a mai iskola világa között?
- Integráció, inklúzió, érvek-ellenérvek (Sajtófigyelő).

7. óra

Milyen tanárok illenének Petihez?

Egy 1992-es tévéműsor megtekintése (itt tizenegy tanárportré látható).

Megbeszéljük, nominális csoport módszerrel kiválasztjuk a legnépszerűbbeket (tisztázzuk, hogy az extrém választások sem diszfunkcionálisak).

Csettintések:

- A kialakult népszerűségi sorrend értelmezése.
- A választott személy elemzése.
- A rangsor aljára, élére került személy elemzése.
- Más (létező) tanárportré leírása.

8. óra

Milyen szervezett tér kell Petinek?

Pásztory János *Nevelési központok* című filmjének (OOK, 1975) megtekintése (itt öt magyarországi és négy hollandiai iskola-nevelési központ épülete mutatattik be, az építészek hitet tesznek a társadalmi egyeztetéseken alapuló helyi tervezés mellett)⁵

Elemzések, választások: melyik iskolaépület tetszik?

Csettintések

- A kialakult népszerűségi sorrend értelmezése.
- A választott épület elemzése.
- A rangsor aljára, élére került épület elemzése.
- Más (létező) iskolaépület leírása.
- Esszé arról, hogy a hetvenes években megmutatkozott iskolaitér-felfogás (többfunkciós intézmény, funkcionális-flexibilis épület) megvalósult-e? Elavult-e? El se jutottunk ideig? (S ez kár vagy jó, természetesen dolog-e?)
- Iskolaépület rejtett-tantervek (tudás vára iskola, vaskos bástya iskola, agora-iskola, otthoniskola stb.).
- Saját iskolaterv készítése.
- Fotódokumentáció gyűjtése: iskolakapuk és feliratok gyűjtése.
- Osztályterem-dekorációk gyűjtése és elemzése.

² Volt példa arra is, hogy finn szakos hallgató a magyar közönség előtt ismeretlen finn gyerekkönyv hőseit mutatta be saját fordításában. Máskor Jane Eyre, Huckleberry Finn, Tom Sawyer, vagy ismert animációs filmek figurái kerültek az „osztályba”.

³ Eddig egy fiúgyermek befogadását nem fogadták el a hallgatók, a „Blaha Lujza téri rém” néven a médiában elhíresült 11 éves erdélyi cigányfiúról gondolták, hogy a normál iskolában nem tudnának boldogulni vele.

⁴ A „homéroszi arany szabály” érvényesül: e hősök kortalanok a történeti időt és életkorukat is tekintve, vagyis lehetnek Peti osztálytársai.

⁵ Vogel Zsuzsanna nederlandsztika szakos tanárjelöltnek (ELTE) a film egykori szereplőivel készített „újra-interjúk” alapján készült elemzése az *Iskolakultúra* 2010/9. számában jelent meg.

9. óra

Iskolaválasztás pedagógiai program alapján

A pedagógiai program (pepo) funkciójáról, tartalmáról szóló törvényi hely ismertetése után a hallgatók nagymennyiségű pedagógiai program-szöveg, illetve iskolabemutató kiadvány közül választanak.

Önálló munka után mindenki az óra végén 3-3 reklámondatban foglalja össze primer tapasztalatait, s javasolja vagy nem javasolja Petinek.

Kiegészítő feladat gyorsan haladó csoportnál: Mihály Ottó az „iskola történeti-elméleti modelljeiről” szóló gondolatainak ismertetése (ld. Trencsényi: Nevelélméleti gyakorlatok; Mihály: Bevezetés a nevelésfilozófiába: tradicionális – romantikus reformpedagógiai iskola – forradalmi iskola – agora iskola). Ennek alapján a hallgatók állást foglalnak az olvasott iskoláról.⁶

Csettintés:

- Egy pepo részletes elemzése – Peti nézőpontjából.
- Pepo-keresgélés az interneten.
- Elemzés Mihály Ottó négy modellje szerint (saját iskola, bemutatott iskola stb.).

10-14. óra⁷

A visszafogadás-visszatérés játéka

Mindenki szerepkártyát húz, melyre a véglegesített lista nevei kerülnek, van „bonusz” is, erre *Osztálytárs* van írva. S van *Osztályfőnök* és *Peti* kártya is.

A sorshúzás után az első *Osztályfőnök* és *Peti* rövid időre kimennek a teremből, egyeztetik „stratégiájukat”. Az osztályfőnök átrendeztetheti a termet (beszélgetőkörbe, frontálisan, csoportmunkára stb.). Elkezdődik a rögtönzéses játék, az osztálytársak szerepüknek megfelelően „viselkednek”: minden játékot a főszereplők önreflexiója, együttes megbeszélése követ.

A következő játékhoz a szerepkártyákat mindenki eggyel tovább adja. *Peti* lesz mindig a következő *Osztályfőnök*. Így mindenkire sor kerül.

A megbeszélések során körvonalazódnak a típusok:

- a befogadásból csoportos rituálét szervező,
- a befogadást „észrevétlenül” elaboráló,
- egyéni bánásmódsúlyos megoldás,
- kollektív megoldás stb.

(Szó esik a csoport viszonyulásának kezeléséről, titoktartásról stb.)

Tekintve, hogy a szereplők igen élénken élik szerepükből adódó életüket az órán is, „fegyelmezési” problémák is szóba kerülnek.

Csettintés:

- Saját megoldás elemzése.
- Milyen volt Petinek lenni?
- Mások megoldásainak csoportosítása, elemzése.

15. óra

Összefoglalás, a reflexióknak a nyilvánosságra szánt részének bemutatása, vitája

(Megtakarított idő esetén az „Intőkönyvem története” című játék. Leírását lásd a hivatkozott Nevelés- és iskolaelméleti gyakorlatok című kötet 104-107. oldalán. – Az elv ugyanaz. A kiválasztott intő előzményeinek, a büntetőaktus lefolyásának, „következményeinek” dramatikus, improvizált-reflektált rekonstrukciója váltott szereplőkkel, az adott rekonstrukció drámaszövegét követő játékfolyamatban.)

⁶ Tisztázzuk, hogy valójában eklektikában érvényesülnek a négy modell komponensei. A jellemzésre egy táblázat alkalmas, mely 100 %-ot oszt el a létező arányoknak megfelelően az egyes modell jellemzőiből.

TRADICIONÁLIS	ROMANTIKUS REFORM-PEDAGÓGIAI	FORRADALMI ISKOLA	AGORA ISKOLA
%	%	%	%

⁷ Ha a csoport gyorsabban halad, vagy az osztálytárskeresés kevesebb időt vesz igénybe, akkor a Nevelés- és iskolaelmélet gyakorlatok című kötetben szereplő Intőkönyvem története című játék zárja a folyamatot.